

ЭНСИЭЛИ

Нам улууһун хаһыата — 1935 сыл алтынны 5 күнүгэр төрүттэммитэ

Тыл — омук баар-суох сыаннаһа уонна быстыспат бэлиэтэ. Хас биирдии норуот бэйэтин ураты майгыннаах культуратын, үгэстэрин, тылын харыстыыр сувереннай бырааптаах.

Саха Республикатын Тыл туһунан Сокуонуттан

ПОЛИТИКА. ОБЩЕСТВО. ГРАЖДАНИН

СОТОРУ... БЫЫБАРДАР

Абыйах кэмнэн быыбардар түрүлүүнэрэ сабалаллар. Республика Государственной Муньбаһын (Ил Түмэн) Палаталарыгар депутаттарга кандидаттар быһаарынар кэмнэрэ тирээн кэллэ. «Норуот кулута» буолуон бадалаахтар эрдэттэн ханнык уокурукка туруохха сөбүн сэмээр холоон көрүллэр.

Биһиги улууспуттан Ил Түмэн Уөһө Палататыгар биір депутатскай миэстэ, оттон бэрэстэбинэттэр Палаталарыгар Кэбэйи улууһун кытта холбоон биір миэстэ быһылына. Бастагы түгэһгэ дьон үксэ Е. М. Ларионовы этэллэр, ол эрэн хаһаан да альтернатива (күөн көрсөөчү) баар буолуон

наада. Манна элбээтэринэ үс кандидат киірсэрэ сабадаланар.

Аллараа Палатаҕа кандидаттар элбиіллэрэ чуолкай. Соторутааһыта республика баһаарынай хаһаайыстыбатын управлениетин начальнига И. Я. Готовцев уотукүөһү көрүүнү сэргэ депутатка туруохха сөбүн билсэн барда. Маны сэргэ Н. Н. Туласынов бэйэтин күһүнү холонор бадалааһа биллэр. Биір дойдулаахпыт А. Д. Попов депутат үрдүк аатыгар киірсэргэ санаалааһа иһиллэр. Юрист идэлээх Е. А. Пахомов (үрүт Хатыгар Арыы сельсоветин председелинэн үлэлээбитэ) ханнык бабарар сокуону суруйсар кыахтааһа биллэр. Ити кур-

дук быыбар биэтэгин диэки кандидаттар эбиллэхтэрин да сөп. Эссэ Кэбэйи улууһа хас кандидаты анһара биллибэт.

Онон Нам улууһуттан хас да кандидат турдаһына куолаһ хайдыһара буолуохтаах. Ити кэмгэ кэбэйилэр ахсааннарынан төһө да сабыртайтардаллар соботох биір киһинэн кыайан тахсыахтарын сөп.

Быыбардарга балаһча элбэхтик кыттан тугун ханныгын биллибит иһи. Кылаабынайа — общественной олохтон туора турбакка, бэйэ гражданскай иһин толоруохха, сэргэхтик олобу олоруохха.

В. ГАВРИЛЬЕВ.

Бурдук хомуура салҕанар

Бу күннэргэ тыа хаһаайыстыбатын управлениетигар киірэр оперативнай даннайдартан көрдөххө улууска 362 гектартан валовойунан 3000 тонна кэринэ хортуоппуй хомулуна. Хаппыстаны быһыы эмэһ түмүктэнэн турар. Ордук элбэх хаппыстаны А. А. Кузьмин, И. В. Охлопков, В. В. Мордосов у.д.а. салайар хаһаайыстыбалара быстылар. Обуруот аһа сүһүнүнэн хомуллан бүттэ эрээри билигитэ бүтэһиктээх түмүк тахса иһик. Соботуопка инспекциятын сыһпаратынан 3000 тоннаҕа тэһнэстэ. Оттон сабадалааһын быһыытынэн 5000 тоннаҕа тийиэхтээх этэ.

Туорахтаах культура 1413 гектарга иһыллыбытыттан 1160-ча гектара хомулуна.

Хатырыкка, Кыһыл Дэрнэбинэҕэ, Аппааныга билгин да 250-ча гектар хаалан турар. Онон бурдугу быстары салгы барар. Бурдугу быстарына улахан бытаары тахсыбытыгар сүрүн биричиннэлэринэн бурдук кичээрилээн өр кэмгэ сиппеккэ туруута, уһун ардахтар уонна биллэн турар техника, комбайн тийбэтэ буолулар. Хаһаайыстыбалар техника өттүнэн олус дьадайдылар. Үгүстэр биірдии-иккили эрэ комбайннаах хаалдылар. Онон билгин «Нам» учхоз уонна «Модут» туорахтаах культура хомууругар көмөлөһөн бурдугу быһа сылдыаллар. Бүтүн улуус үрдүнэн уонча эрэ комбайн баар.

Урут хас да сыллааһыта бурдук өнөрдөөн үүммүт

сылыгар туорахтаах культуура хомуура алтынны 16 күнүгэр түмүктэнэн турар. Бурдугу үүннэрээчилэр күндыл туран биірдер, келөһүммүт хаар анһыгар хаалбатар диэн санаанан салайтаран үлэли-хамсыы сылдыаллар.

Тыа хаһаайыстыбатын тэриэлэлэрин бары көрүһнэригэр мангы тиэрдэбит. Государственной өйбөлү харчыта саастык дуоҕабар быһыытынэн иһинэн диэн онгоһуллубут буоллаһына билгин уларыан үүнүү дьингээх хомуллубут иһингэр эрэ бириллэрин туһунан көһнөрүү киірде. Онон улуустааһы статистика отделигар үүнүү хомуурун туһунан очуоту түргэнник киілерэгитигэр сүбэлибит.

Бэйэ информ.

СУОЛ ОҢОҢУЛУННА

Партизан нэһилиэгин олохтоохторо от-мас тиэнэллэригэр сылдыар бырааннарын аартыга ааспыт сайын ардахтарыгар алданан, техника сырытын мэхэйдиір буолбута.

Нэһилиэк дьаһалтата аартыгы «Күөнэх» кооперативнай хаһаайыстыба чилиэнэ Новгородов Петр Яковлевичи кытта дуоҕабардаһан онтортордо.

П. Я. Новгородов үлэтин

атырдыах ыйыттан сабалаан баран, балаһан ыйын орто-тугар бүтэрэн туттарда.

Нэһилиэк олохтоохторо отторун-мастарын тиэйэллэригэр суоллара аһылына.

В. ВАСИЛЬЕВ.

СЭТИННҮИ 13—19 КҮННЭРЭ — ТЫА ХАҺААЙЫСТЫБАТЫН КҮННЭРЭ

1997 сыл алтынны 6 күнүгэр СР Президентэ Михаил Николаев агропромышленнай комплексы өйүүр уонна тыа хаһаайыстыбатын үлэһитэрин социальнай өттүнэн көмүскүүр туһугар республика улуустарыгар уонна Дьокуускай куоракка сэттиннэ бородууксууларын, Россия уонна омук фирмалара кыттыылаах саһа технологиялар аты-быстапкаларын тэрийэн бытыы көрүллэр.

итиэннэ бородууксууларын, Россия уонна омук фирмалара кыттыылаах саһа технологиялар аты-быстапкаларын тэрийэн бытыы көрүллэр.

Тыа хаһаайыстыбатын күһүнүн чэрчитинэн үгэс буолбут салаалар табаардарын

СИА.

КЫҺЫНҢЫ БИРИЭМЭБЭ КИИРИИ ТУҺУНАН

Хас сыл аайы балаһан ыйын бүтэһик баскыһыаннаһыгар биһиги чаһыбытын тэһнээчибит. Быйыл онук буолбата. Кыһынгы бириэмэ киірини уларытыллыбыта буолуо дуо?

Уларытыллыбакка турар, — диэн хардардылар биһигэ РФ Госстандартыгар Бириэмэ уонна эталоннай частоталарга ведомстволар иһи ардыларынааһы комис-

сияба. — Кэһники сылларга, үөрүйэх курдук, сайынгы бириэмэ балаһан ыйын бүтүүтүгэр уларытыллара. Ол эрээри былырын, Европа Сэбиэтигэр киірін баран, биһиги сайынгы бириэмэни уһатан биэрэр туһунан Европатааһы холбоһук этиитин өйөөбүппүт. Итинэн сибээстээн, Европа уонна Россия бириэмэлэрин стандартара сөп түбэспэттэринэн араас

уустук балаһаннаһалар үөскүөхтэрин сөп этэ. Ол иһин 1996 сылтан кыһынгы кэмнэ биір ыйы хойутаан киірэр буоллубут.

Быйыл, алтынны 26 күнүгэр, ол аата ый бүтэһик баскыһыаннаһыгар, олохтоох бириэмэнэн түүн 3 чааска чаһыбыт стрелкаларын биір чаас кэһини диэки тардан биэрэхпит.

Абыйах атыылааччылаах дьаарбанка

Алтынны 10 күнүгэр, бээтинсэбэ, улуус киһингэр нэһилиэннэбэ «Арбатынан» ааттанар «Талба» рынокка, тыа хаһаайыстыбатын бородууксуу атыылааһынҕа аналлаах күһүнүгү дьаарбанка ытытылына.

Манна 11 чаастан сабалаан нэһилиэккэртэн уонна улуус киһинтэн биірдиилээн дьон, хаһаайыстыбалар ааспыт сайынтан «бэриһиннэрбит» аһылык бородуукталарын атыылаатылар.

Күн-дьыл ыраатан, тымныы түспүт. Хотуттан сиккир тыал киһини тобулу үрэр. Рынок территориятын таһыттан сабалаан, атыылааччылар эти-үүтү, обуруот астарын, бэйэлэрин онгоһуктарын тардыбыттар. Сорох атыылааччылар тастарыгар уочараттаан тураллар.

Рынокка киірэр аан таһыгар иһи эрэһиннэ көлүөһэлээх, бөбө-таһа онгоһуулаах тэһилгээх атынан, бэйэтин онгоһуктарын тиэйэн адалан, үлэ ветерана, пенсионер, Элэй Сивцев (Аппааны) дьонун-сэргэтин дьүүлдүгэр таһаарыт. Киһи онгоһуктарын интэриһиргээчи үксэбит. Ветеран сыһпартара, хотонго туттулар тимиір олопосторо, сааны харайарга аналлаах төһүгүк сейфалара о.д.а. онгоһуктара рынокка кэлбиттэр болвотолорун тартылар.

Олбуор иһингэр киірэри

кытта хаһас эрээт сабалаанытыгар биірдиилээн дьон этин 23-25, сибиһиннэ этин 25, ыаммытынэн үүтү 1 литрин 6 тыһ. солк. атыылылар. Киһилэртэн салгыы күһнэтэ көрөр омук араас аһа-үөлэ, табаара тобус-толору.

Дьаарбанкаҕа Дьокуускайтан «Агротехсервис» фирма уотурбаны, Модут ГҮП эбиэһи, «Сайылык», «Сэкир», «Сындыыс» бааһынай хаһаайыстыбалара обуруот астарын адалыттар.

Атыылааччы абыйах буолан сыана хамнаабат. Ол курдук хортуоппуй 1 киілетэ — 3, хаппыста — 1, өһнөөх хаппыста, моркуоп, сүбүкүлэ — 5, эбиэс биір куула — 65-70 тыһ. солк. атыыланар.

Халлаан төһө да тымнытын, тыаллааһын үрдүнэн «Саамай улахан обуруот аһа» конкурсе ытытылына. Манна интэриһиргээчилэр уонна көрөөччүлэр түмүстүлэр. Жюри чилиэннэрэ конкурсека кирибит обуруот астарын ыйааһыннарынан талан кыһыылаахтары быһаардылар. Тыа хаһаайыстыбатын улуустааһы управлениетин начальнига Сысолытин Г. П. конкурсека бастаабыттары иһитиннэрэр уонна киһилэргэ сыаналаах бириһтэри туттарар.

Саамай улахан сүбүкүлэни Нам селиэннэтин олох-

тобо Корякин А. Я. үүннэрэн кыайылааһын ааттанна. Киһи үүннэрбит сүбүкүлэтэ 2 кг. 800 гр. ыйаһыннаах. «Сайылык» бааһынай хаһаайыстыбата (сал. Охлопков И. В.) 6 кг. 100 гр. ыйаһыннаах хаппыстаны адалан бастаата. 1 кг. 200 гр. ыйаһыннаах хортуоппуй, 600 грамнаах моркуобу Партизантан конкурсека киіллээн «Сындыыс» бааһынай хаһаайыстыбата (сал. Баншев П. А.) ити көрүннэргэ атыттартан чорбойдо.

Сыллата ытыттар тыа хаһаайыстыбатын бородуукталарын атыылааһынҕа күһүнүгү дьаарбанкаҕа үөһэ ахтыллыбыт хаһаайыстыбалартан уратылар кыайан кэлбэтиилэр. Тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанар үгэс ахсааннаах коллективтар дьаарбанкаҕа кыттыбаккалар сайыны быһа үлэлээн хамсаан бөлөһмнээбит бородуукталарын эргитэн харчы оҕорботулар.

Быйылгы дьаарбанка олус хойутаан, тымныытын кэһнэ ытытыллыбыта, хамнас кэмгэр кэлбэтэ кыттааччылар абыйахтарын сүрүн биричиннэлэринэн буолуохтарын сөп. Инниктин барыбытыгар наадалаах уонна суолталаах күһүнүгү дьаарбанканы сылааска, хомуур үлэтин кэһинтэн ытыаха.

В. СЫРОМЯТНИКОВ.

Улуус баһылыгар А. Н. ЯДРЕЕВКА АҺАҒАС СУРУК

1995 сыллаахха Нам улууһун социальнай харалтаа управлениетин начальнига Константин Евсевич Сивцев көбүлээһининэн инбэлинттэргэ уонна кыаммат тулааһа кырдыбаастарга анаан 26 миэстэлээх уопсай дьинэ, ол эбэтэр интернат диэн иһи мэндимэннээх толору иһи чылыылаах дьинэ тутуллубута.

Элбэх комиссияны барамыт 25—26 тулааһа кырдыбаастар, инбэлинттэр кирибиһпит. Ононо директорунан Василий Николаевич Попов, уонча араас идэлээх үлэһиттэр үлэлииллэр. Бу үс сыл устата салайааччы быһыытынэн В. Н. Попов биһиги ортобугулар улахан убаастабылынан туһанан кэллэ. Биһиги, кырдыбаас дьон-

нор, олоһор усулуобуйабытын, итэҕэстэрибитин киһиэхэ этэбит, ону киһи үтөһ майгыннаах, сытыары-сымнаас буолан, араас ыарахаттары ыарахан диэбэккэ, кыһалбаһытын толоро сатыыр.

Бу дьинэбэ олоһорбун устатыгар уонтан таһа киһи өлөн туораата. Бу дьон хараллытыгар барытыгар Василий Николаевич сүүрэнкөтөн улахан үтөһү онордо. Бу туһугар киһиэхэ дириг махталбытын биллэрэбит. Биһиги бары көрдөһүтү: кэлэр өттүгэр Василий Николаевичи салгыы үлэлэтэргитигэр.

«Энсиэли» хаһыакка бэчээттэммит биһиги тэриэлэбит аатыгар кириһичскэй ыстатыйаны ааһан бараммыт бэйэбит сөбүлэспэт санаабы-

тын этэбит. Үлэбэ итэҕэстэр-быһаастар баалларын билэбит, ону бу коллектив иһини өттүгэр туоратыаҕа диэн эрэнэбит.

Кырдыбаастар дьинэлэрин олохтоохторо: П. П. СЛЕПЦОВ, Р. Н. НИКОЛАЕВ, Д. Н. РОЖИН, Г. П. СИВЦЕВ, М. Д. ЛУКИН, П. В. ЛУКИН, Н. А. ЗАХАРОВ, А. Н. ЗАХАРОВ, В. Н. ЗАХАРОВА, Н. Н. ЯКОВЛЕВ, А. И. ИВАНОВ, Т. В. КУЛИЧКИН, Г. Н. СЛЕПЦОВ, А. С. СЕМЕНОВА, М. Г. ПОТАПОВА, В. А. ПОСЕЛЬСКАЯ, Е. А. МАКАРОВА, А. Н. ДЬЯКОНОВА, А. К. ДЬЯКОНОВА. 10.10.97 с.

М. К. АММОСОВ ТӨРӨӨБҮТЭ 100 СЫЛА ТУОЛУУТУН КӨРСӨ

ОЙ ДУОРААНА

ӨЙДӨБҮННЬҮК НААДА

Бийги историяны ула- риппакка суруйуохтаахпыт. Ол ыччаттарбытыгар кыр- дыгынан тийиэхтээх.

Ойбос ары агарыттан хоту өтө Ары кутуруга, собуруу өтө Ары баһа (би- лингинэн «Вышкалаах ары» дьин ааттанар).

Ойбос ары баһыгар (Вышкалаах арыга) 1932 с. М. Аммосов аатынан колхоз тэриллибитэ.

Е. Собакин «Энсиэли» ха- Һыакка 1997 с. кулун тутар 18 күнүгэр «Үрдүк аатыгар сүрүгүгүн» дьин суруйуугар:

Бу ыстатыйа автора (М. Я.) дөксө төгүл хатылы- Һын, 1932 с. М. Аммосов аа- тынан колхоз туспа тэрил- либитэ, бэйэтэ хайа да кол- хоху кытта холбоспото.

В. Шапошникова 1992 с. атырдык ыйы 25 к. «ЛС» суруйбут: М. Аммосов аа- тынан колхоз 1932 с. олун- Һу 2 күнүгэр тэриллибитэ.

В. М. Шапошникова мин маньыгы этиэхпин бабара- Һын. Эн үлөлэбит кини М. Аммосов аатынан колхоз кэ-

лин М. Горькай аатынан кол- хозка уларыа сылдыбата- Һын, ол оннугар кэлин К. Маркс колхоз биригээдэтэ буолбутун билиэххэр сөп эбит.

Т. Замятин «Энсиэлигэ» 1997 с. кулун тутар 25 кү- нүгэр «Аан бастакынан» дьин суруйарыгар: «М. Аммосов аатынан колхоз 1932 с. тэр- иллибитэ. 1938 с. сагаты- гар «Молдьюруус» артыл тэриллибит уонна ити сыл бүтэһингэр М. Аммосов аа- тынан артыалга холбоспуг» дьибит.

Итиннэ мин маньык эпизи- ти биэрэбин. Куһаҕан Ыл нэһилиэгэр 1932 с. Кыһыл ынахсыт колхоз тэрилли- битэ. Председателинэн И. Е. Винокуров талылыбыта. Манна кыра табаарыстыба- лар: Молдьюруус, Токуос, Кэскил, Көччү холбоһоннон Кыһыл ынахсыт колхоз буол- буттара. Вышкалаах ары М. Аммосов аатынан колхо- на холбоспото, бэйэтэ ту- һунан колхоз буолан оло- р- бута.

Бүгүнгө дьэри бааллар тыыннаах туоһулар. М. Ам- мосов колхозка төрөөбүт- үөскээбит дьон ыччаттара. Кинилэр туоһулуохтара дьэммин эрэнэбин.

Мин билэрбин, Н. С. Гаврильев да билэринэн кол- хоз атын колхозтары кытта холбоспото. Ити Максим Прокопьевич Ядрихинский, Петр Афанасьевич Марков, В. М. Шапошникова уонна Т. И. Замятин суруйалла- Һын курдук буолбата. Максим Аммосов колхоз хай- а да колхозу кытары хол- боспокко туспа олорбута.

Бу кырдыгы суруйан ту- Һан, М. Аммосов 100 сааһын туоларынан сибээстэн М. Аммосов колхоз маңнайгы- Һан тэриллибитин үйэтитер сымалан колхоз олохсуйбут сиригэр обелиск-лааматын- Һык туруоруохха. Очобо өйдөбүннүк буолан кэнчээ- ри ыччаттарга үйэлэр туха- Һы хаалыа. Улуус дьаһал- тата обелиһи онгоруо дьин эрэнэбин.

М. ЯДРИХИНСКАЯ, Нам селота.

„Мин киниэхэ ромаммын анаабытым...“

Казахстанга бэртээхэй су- руйааччы Иван Петрович Шухов аата киэнник биллэр. «И. Шухов романарын остуол кинигэтингэр кубулу- туохха наада» дьин хаһан эрэ кини айымньыларын ту- һунан М. К. Аммосов эпизи- тэ. Хомойуох иһин, бу икки чабылхай кини добордоһуу- лара ситэ үөрэттиллэ иллик...

И. Шухов уола эмиз суру- йааччы Илья Иванович Шу- хов бийигини кытта үөрүү- нэн көрсүстэ. Эр сылларга өйдөнүлүбүтэри уонна тын- тыллыбатаҕы, умнулуубуту кэпсээри. Биллэн турар, ки- ни аҕата өлөөтүн кытта эл- бэх сыналара уонна төн- нөрүлүбүтэ сүтэрбитэ. Илья Иванович билигин да эрй- дэниэр. Билигин үкүс сурук- тартан уонна ахтылартан булар. Олору бэйэтэ ситэри толкуйдуур.

М. Аммосовы өйдөөччүлөр этэллэринэн, кини И. Шухов төрөөбүт дойдутугар, Пре- сновка станицага, Хотугу-Ка- захстанская уобаласка сото- руу-сотору ыалдьытыра. Иван Шухов төрөөбүт дой- дутун олус таптыра, айым- ньыларыгар иһирэхтик хо- һуйбута.

Иван Петрович Аммосов-

ка «Родина» («Төрөөбүт дой- ду») романын анаабыта, араас сабыдыаллар дьайы- ларынан кинигэ биирдэ эрэ бэчээттэммитэ. Илья Ивано- вич аҕатын кинигэтин собо- тох эрэ хаалбыт экземпля- рын хараһын харатын кур- дук харыстыыр.

Роман бастакы сирэйингэр суруктаах: «Максим Аммо- совка аныбын». Айымньы бастакы варианты аата «Поединок» дьин этэ. Онтон быһа тардылар 1934 сьы- лаахха «Октябрь» уонна «Пе- релом» сурунаалларга бэ- чээттэммитэрэ. Шухов ро- маныгар санча, социалисти- ческай саҕалааһыны, тыа ха- Һаайыстыбатыгар улуу ула- Һыта тутууну, бурдугу үүн- нэрэр биир совхозка кы- рыктаах кылааскабы охсу- һуу туһунан ойуулаан көр- дөрөр.

Роман саңгардытыллан, «Родина» аатынан 1936 сьы- лаахха Москвагаҕы Гослит- издатка уонна Казахста- нскай краевой издательствога бэчээттэммитэ. «Родина» ро- маны Горькай бастакынан аахпыт уонна көннөрбүтэ кэрэхсэбиллээх. Бу роман массынҕа бэчээттэммит көннөрүүлэрдээх рукопиһа М. Горькай аатынан Аан дойдутааҕы литература Ин- ститутугар уурулда сытар. «Поединок» романы ааһан

эрэбин, саҕаланыта — олус сөбүлэттэ: хойуу, судургу, чуолкай» дьин Горькай су- руйбута.

Илья Иванович Шухов этэринэн, Максим Аммосов аатын оҕо эрдэбиттэн билэр эбит. Иван Петрович Шухов Максим Кировиһы бэйэтин доборунан ааһынара. «Мак- сим Кировиһы кытта бийги добордуу этибит. Олус та- лааннаах кини. Өйдөөх. Ча- былхай араатар. «Родина» ромаммын мин киниэхэ анаа- бытым» дьин И. П. Шухов ахтыбыта.

1943 сьылаахха Боровое дьин кэрэ көстүүлээх казах- станскай миэстэҕэ Шухов «Ненависть» романынан «Вражьи тропы» киниэ уһу- лубута. Иван Петрович Бо- ровойга Максим Кирович кэ- лэрин, барытыгар көмөлө- һөргө кыһанарын кэпсээбитэ. Илья Иванович бийиэхэ кини нэхартыһыны устар группа кыттыылаахтарын архаңай фотографияларын көрдөрдө, ити хаартыска 1934 сьылаах- ха оһоһуллубут, онуоха Иван Шухов, Максим Ам- мосов, режиссер Ольга Пре- ображенская, актердар Эм- ма Цесарская, Борис Тенин, Андрей Абрикосов бааллар. Фильм олус улахан ситиһи- лэммитэ уонна өр кэмгэ эк- рантан түспэтэ. Хартыһы- ны көрө тыа сирин элбэх

олохтоохторо кэлэллэрэ, хар- тыһына геройдарын кинилэр олус бэркэ билэллэрэ, өй- дүүлэрэ.

Икки чабылхай дьон до- бордоһууларын бэлиэтээн уонна улаханньык убаастаан туран, Илья Иванович Саха сирин бары олохтоохторугар сэмэй бэлэҕи биэрдэ — аҕа- тын туһунан ахтылар-ки- нигэтин уонна Иван Шухов талылыбыт айымньыларын тигэх таһаарытын.

Онон бийги М. К. Аммо- сов олоһун өссө биэр кыра- кый страничкатын уонна бил- лилээх казахстанскай суру- йааччыны И. П. Шуховы кытта добордоһуутун билли- бит. Кинилэри төрөөбүт төрүт буюрга мугура сүөх тап- тал, бэйэ дьаһалатыгар бэри- нилээх буолуу холбооттуу- ра.

Бийги кинилэртэн туох да туһунан ыйтар кыахпыт суох, иһийбит струнаны ти- линнэрэр кыахпыт суох, чуумпу күһүгү курдук өйдөбүлбүт тыннаах, арай бүдүк-бадык курдук буруйдаахпытын билиэбит.

Лидия СЕКСЕБАЕВА, Алматыга СР Эргингэ бэрэстэбинэтибэтин сотрудинга. «Якутия» хаһыаттан.

Сайын барахсан бэлэхтэрэ

Быйлгы юбилейдаах сьыл М. К. Аммосов 100 сааһын көрсө Салбан нэһилиэгин олохтоохторо былаан ылыннан үлэтин сьылдыабыт. Ол быһытынан сайынгы былдыа- Һыктаах күннэргэ хайдах үлэлээн-хамсаан кэлбиһитин кылгастык сьырдатыам.

1. УРУҢ ИЛГЭ

Күөх мэчирэңгэ элбэх үүтү государствога туттарар туһугар бааһынай хаҺаайыс- тыбалар уонна чааҺынай ыаллар сорук ылыннан үлэ- лэтилэр. Бэс ыйын 14 кү- нүттэн балаҺан ыйын 25 кү- нүгэр ары заводугар үүтү туттардылар. Нэһилиэк үр- дүнэн 36276 кг, ол иһингэр бааҺынай хаҺаайыстыбалар 33785 кг, чааҺынайдар 2491 кг бастакы суортаах үүтү туттардылар.

БааҺынай хаҺаайыстыба- лартан ылыммыт былаанна- рын бары толордулар, эл- бэх үүтү туттардылар:

«Борохой» бааҺынай ха- Һаайыстыбата (салайааччы Новиков А. Х.) — 5870 кг, «Уһун Күөл» б/х (салай- ааччы Федоров Ф. А.) — 8507 кг.

«Дьаныар» б/х (салайаач- чы Новгородова Н. И.) —

3141 кг, «Дьөһөгөй» б/х (салайаач- чы Корякина П. П.) — 2153 кг,

«Чаран» б/х (салайааччы Корякина М. В.) — 3937 кг, «Хопто» б/х (салайааччы Ожонешников П. С.) — 2043 кг,

«Ача» б/х (салайааччы Жирков А. М.) — 2081 кг. Барыта сыйын устата 1400 кг ары астанна. Ары за- водун маастара Захарова М. М., лаборант Охлопкова Т. А. кыһамньылаахтык үлэлэ- биттерин бэлиэтибит. Кэлэр 1998 сьылга ынах маассабай- дык төрөөтүбүнэ ары заво- дун эрдэ үлэлэтэргэ сорук туруорунар наадалаах дии- саныбын. Эт-үүт заводун директора Шадрин Д. И. ыраах нэһилиэк заводун ыс- пат туһугар үлэни ыһтары- гар бабарабыт.

2. КЫҺАНАН ОТТУУ САТААТЫЛАР

Сайынгы кэмгэ оттооһун — саамай эпизиттээх. Кыс- тыгы хайдах туоруурбут он- тон сибээстээх. Быйыл 14 бааҺынай хаҺаайыстыба уонна 21 чааҺынай ыаллар

оттооһунна туруммуттара. Урут суруйбутум курдук, алаастар үүнүүлэрэ мөлтөх этэ. Ол эрээри сүөһүнү кыс- татар туһугар кыһанан, ки- чэйин оттуу сатаатылар.

Нэһилиэк үрдүнэн 1260 тоннаны оттуурга былаан тиэрдилибитэ, о.и. бааҺы- най хаҺаайыстыбаларга 860 тонна, чааҺынайдарга 400 тонна. БааҺынайдар 861 тон- наны, чааҺынайдар 208 тон- наны оттоотулар, онон бары- та 1069 тонна, былааны толоруубут 84 бырыһыан.

БааҺынай хаҺаайыстыба- лартан үрдүк көрдөрүүнү си- тистилэр: «Уһун Күөл» 200 тонна, «Ача» 100, «Хопто» 80, «Борохой» 85, «Дьөһө- гөй» 80 тонна.

ЧааҺынайдартан убайды- быраатты Гаврильевтар 41 тоннаны оттоотулар. БааҺы- най хаҺаайыстыбалар техни- калара олус эргэлэр, алаас- тара үүммэтэ, бастакы сьыл

3. ОТОННООТОХХО ОҢООЙУК ТУОЛАР

Быйыл ардахтаах буолан кыһыл хаптаҕас, сугун, отон үчүгэйдик үүннэ, ырынаҕы- нан сибээстэн кырдыаҕас- тар, эдэр дьахталлар, оскуо- ла үөрэнээччилэрэ сир аһын хомуйууга бары кэриэтэ ту- рунубут. Эр дьоннорбут от- туу ыраах баран, сир аһын хомуйууга транспорт собоа атахтаата, мотоциклар «сынньанналар».

4. БИҺИЭХЭ ДА ҮҮНҮҮ ӨЛГӨМ

Быйлгы үүнүүнү кэлсиэх иннинэ ааспыт ахтар, ону кытта тэҥнээн көрөр тобоос-

бааҺынайынан отротулар. Эһиил от үүннэһинэ оттоух- тара, сирдэрин кытта баста- ки билсинлэрэ буолла.

Тыа хаҺаайыстыбатын уп- равленията сайынгы кэмгэ миэстэтигэр таһан, үлэ-хам- нас хайдах баран иһэрин хонтуруолга ылар наада, оттуур хотуҺа үүнүүтүн көр- рөллөрө-истэллэрэ буоллар, саҺа тэриллибит бааҺынай хаҺаайыстыба чилиэнэригэр сүбэ-ама, күөс-көмө буола- ларыгар этин киллэрэбин. Тыа хаҺаайыстыбатыгар үлэ- лиир дьонго болгомтону салгы улуус салалтата уу- рара уолдыаста. Очобо олохпут арыһ тунсуон сөп этэ.

Софронова Анна Петров- на улууска ыңыры таҺаар- бытын Саха сирин радиота биһирээтэ. Ыңырыны улуус бары нэһилиэгин дьахталла- ра өйөөн туран, көмөнү Са- Һа Дьыл иннинэ онгоролло- ро наадалаах. УҺаан-кэңгэн бардыҺа, умнууга хаалыа- ба. Анна Петровна ыңыры- ны таҺаарбытын миэстэ- тигэр тэрээһини ытыҺахтаах.

тоох. 1994 сьылаахха Сал- бан нэһилиэгэр чааҺынай ыаллар 25 тонна хортуппу-

Һу, 1488 кг обуруот аста- Һын, «Елань» бааҺынай ха- Һаайыстыба 25 центнер хор- туоппуйу, 320 кг обуруот ас- тарын, оскуола 6 центнер хортуппуйу үүннэрэн хо- муйбуттара.

Биһирдүүлэн ыаллартан Макаров Реворий Андре- евтычаах 32 куул, Корякин Александр Петровичтаах 27 куул, Посельскай Иннокен- тий Афанасьевичтаах 24 куул «иккис килиэби» хос- тообуттара.

Кэҥикки сьылларга, олох ыарахан кэмгэр, обуруоту- нан дьарыктанар дьон аҺа- сааннара сьылтан сьыл эл- биир. Быйыл обуруот аһын үүннэрбэтэх кини тарбаҺа эрэ аабыллар.

Күһүңкү кини күлбүтүнэн дьин бэргэн этин бигэргэ- нэ. ЧааҺынай ыаллар 48 тон- на хортуппуйу, 4 тонна обу- руот астарын, «Елань» баа- Һынай хаҺаайыстыбата 7,5 центнер хортуппуйу, 22 тон- на обуруот астарын, оскуо- ла 15 центнер хортуппуйу, 90 киллэ обуруот аһын хо- муйдулар.

Валовой үүнүүбүт барыта 76,4 тоннаттан орто. Бу барыта элбэх үлэттэн таҺсар, ким сүрэхтээх өлгөм үүнү- нү ыллылар. Биһирдүүлэн ыаллар хортуппуйга көрдө- рүүлэрэ маньык: Макаров Р. А. 70 куул, Корякин А. П. 50, Гаврильев И. А. 49, Жирков А. М. 30, Охлопков А. П. 34 куул.

Оттон обуруот астарын атын көрүүнэрин Новгородо- ва Надежда Ивановна 2 цен-

тиертэн ордугу, Петрова На- талья Петровна эмиз үрдүк үүнүүнү хомуйдулар. «Елань» бааҺынай хаҺаайыс- тыба салайааччыта Лаптева Елизавета Степановна 20 тонна хаппыстаны, обуруот астарын атын көрүүнү 2 тоннаны хомуйда. Нэһилиэ- ньэ киниттэн хаппыста атыыласта.

Урукку дьылларга наар Хамабаттанан хортуппуй, хаппыста таҺаарар туҺугар болпуруос күөскэ турара. Аны чааҺынай ыаллар хаппыста олордорго болдо- мтону уурабыт эрэйиллэр. Быйыл Н. Н. Петровлаах 30 ук хаппыстаны олорду- буттара. Алаас сиргэ дьон- сөргэ кыһаннаҺына, үүнүү ылылларын дакаастаатылар. «Иккис килиэһитин» бу ыа- рахан кэмгэ хааччыныбыт дьин санаалаахпын. Сайын- гы ардах огуруокка абыраа- та, оттон оттооһунна ата- таата.

Февронья УШНИЦКАЯ, нэһилиэк дьаҺалтатын специалиҺа.

САХА СИРИН САНА КУОРАТТАРА

ПОКРОВСКАЙ

Покровка үрэбин төрдүгэр ээлиэннэ баарын туһунан сибидиэннэлэр XVII үйэ бүтүүтүнэби архив матырыяаалларыгар бааллар. Покровская ээлиэннэте XIX үйэбэ Иркутскай — Дьокуускай государственнай почта суолугар дьаамсыктар бөдөг станцияларынан буолбута. 1937 сыллаахха республикада бастакынан государственнай кирпиччэ заводи бородууксуйаны биэринни сабалаабыта, 1940 сыла — «Победа» инс артыала. Эсөсө 1941 с. РСФСР Верховнай Сэбизтин Президиумун Ыйаабынан Покровскаяга рабочай бөһүөлөк статуна бэриллибитэ. 50-с сыллартан бөһүөлөк республика столицатын бастакы аргыһынан уонна көмөлөһөөччүтүнэн буолбута.

завода сылга 26 мөл. устуука кирпиччэни таһаарар. «Лена» АО биридирлээн бытархай бетон блоктарын, иэтиэнэ матырыяаалларын, дьиз акылаатыгар аналлаах атахтары, хомуллар тимир бетон конструкциялары, арболиты уонна эрбэммит матырыяаалы таһаарар. «Базальт» ХЭО — итинни тутар базальт бүрүөһүнү. 1995 сылтан манна ювелирнай сыахтаах алмааһы кырылыыр завод үлэлиир. «Хагалас-газстрой» АО газ проводун тардар, озорор дьизэлэргэ гаһы киллэрэр, автотранспорты газ уматкка көһөрүр. Хагаластаабы СЕТУ битум заводи сылга 15 тыһ. т. булкадаһы таһаарар, нефтебаза туһанааччыларга 27 тыһ. т. нефть бородууктатын мунһар уонна хааччыгар кыахтаах. Дойду хотугулуулунинги өттүгэр кыылы иитэр биэр саамай бөдөг хаһаайыстыба кырымахтаах хара саһыл 10 тыһ. тири-

тин биэрэр. 70-с сылын тыа хаһаайыстыбатын опытной станцията отонноох сад эдэх мастарын үүннэригэ ситиһилээхтик үлэлиир. Покровская нэһилиэннэте — 11,2 тыһ. киһи, ол иһигэр оскуола уонна оскуола иннинээби саастаах оҕото 3800-төн тахса. Бөһүөлөккэ 4 орто, 2 начальнай оскуола, 7 оҕо сада, 400 миэстэлээх культура киһнэ, 3 кулууп, библиотека бааллар. Төгүрүк сылга уу провада, канализация тийгэ үлэлиир, сылы эргиччи гаһынан, итинэн, электричествонан хааччылар. Уулуссатын үгүһэ асфатыннан, квартира 41,4 бырыһыана толору хааччылыылаах, 32,3 бырыһыана толору суох хааччылыылаах. СР Госмунһабын (Ил Түмөн) Республика Палататын 1997 с. балаан ыйын 26 күнүнээби уураабынан Покровская бөһүөлөгэ республикада бас бэринэр Покровская куоратыгар кубулуйда.

ХОМУУР — 97

ҮЛЭ ТҮМҮКТЭННЭ

Ааспыт ардахтаах сайын Партизан нэһилиэгин бааһынайдары уруот аһын үүнүүтүн өлгөмнүк ылдылар. Бастакы хаар түһөн иннинэ, кытылга, уруккута А. Н. Парников үлэ-сынһалаан лаабырыгар анаан туттарбыт базатыгар киһинэнэн, Кырыдыма бааһыналарыгар хаппыыста, моркуоп үүннэригинен дьарыктанар В. В. Мордосов салайааччылаах «Партизан» кооперативнай хаһаайыстыба оуруотчуттарыгар сырыттыбыт.

Коллектив салайааччыта, биригэдиир, И. В. Яковлев ити күн Дьокуускайга хаппыыстын атылыгы кирибит. Онон үлэһиттэри көрсөн кэпсэттибит. Хоту бааһынада олохтоох орто оскуола үөрэнээччилэрэ, Партизан бөһүөлөгүн олохтоохтору уонна биригээдэ үлэһиттэрэ моркуоп хостоһунугар, хаппыыста быһыытыгар үлэни сылдьаллар. Үлэ чаһа төһө да бүттэр субоотунукука кэлбиттэр уонна биригээдэ дьо-

но үлүмнэһэн үлүлүлээх моркуобу хостуулар, кууллары утары тийээлэр. Бааһына кытытыгар бырабыллыбыт ууну кутууга туттулар тимир турба үрдүгэр сынһана, табактын озорор биригээдэ үлэһиттэригэр тийэбит. Манна уруккуттан билэр киһибит, үтө сааһын оуруот үлэтигэр биэрбит, Кирсан Петрович Неустроевы кытта эдэр оуруотчуттар бааллар. Билэрдик Кирсан Петровиһы кытта кэпсэтэбит. — Быйыл сайын 17 гектарга хаппыыстаны, 5 гектарга моркуобу, кыра субөкүлэни, теллисада оурууну үүннэрибит. Хаппыыста үүнүүтэ үчүгэй. Моркуоптут сорох өртө мөлхөт буолла. Оурууну Валентина Оконешникова көрдө-иһиттэ. Киһинэхэ Валентина Борисова көмөлөстө, — диир киһи. Сайынгы кэмгэ уонча киһи сылдыбыт. Дизелистэр Н. П. Самсонов, С. И. Борисов, трактористар И. В. Яковлев, Н. П. Тарабукин, В. В. Яковлев уу кутуугар, бааһына хорутуугар үлэһиттэр. Оуруот аһын көрүүгэ-иһиттэ үлэ ветераннара Е. А. Максимова, Е. К. Калачева, М. П. Находкина о.д.а. көмөлөспүттэр. Сайынгы кэмгэ оуруотчуттар биригээдэлэрэ 200-төн тахса тонна оту бэлэмнээбит. Оттоһунга И. И. Иванов-1, И. И. Иванов-2 о.д.а. активнайдык кыттыбыттар. Итигэр тустарынан оуруотчуттар кэпсэтилэр. Алтынны ый 9 күнүгэр нэһилиэк хаһаайыстыбалара күһүннү хомууру түмүктэтилэр. «Партизан» кооперативнай хаһаайыстыба (Мордосов В. В.) 17 гектартан 350 тонна хаппыыстаны, 5 гектартан 15 тонна моркуобу, 1 гектартан 1,5 тонна субөкүлэни хомуйда. Хомуллубут оуруоттары аһын батарыыга балаача үлэни ыттылар.

В. СЫРОМЯТНИКОВ.

СААҤЫРБЫТТАР КҮННЭРИН БЭЛИЭТЭЭНИН

ҮӨРӨН ХААЛЛА

Биһиги, алтыс кылаас оҕолоро, кырдыбаастарга көмөбө үс бөлөххө арахсыбыппыт. Алтынны ый 1 күнүгэр бастакы бөлөх оҕолоро уруккуттан көмөлөһөр Анна Петровна Аргуноваба баран кэлибит.

рэ. Кырдыбаастарбыт эбэрдэ суруктары туган үөрэ-көтө сылдьаллара буолуо дии саныбыт. Эбэлэрбит, эбээлэрбит даҕаны урут эдэр, араас үлэти буола сылдыбыттар. Холобур, мин биэр эбэм учуутал, иккис эбэм бухгалтер этилэр. Бары кырдыбаастарга биһиги кылаас оҕолоро уһун, дьоллоох олобу, сүүс сааскытын томточу туоларгытыгар баарабыт.

В. СЫРОМЯТНИКОВ.

ЛЕНА СОЛДАТОВА, V кылаас, I Хомустаах ЧИЭСТЭЭНИН

Хатырыкка сааһырбыт дьоннор аан дойдутаагы күннэринэн сибээстээн культура дьизэтигэр кырдыбаастары чистэстэһин киһэһэтэ атаарылына. Онно «Алгыс» кулууп чилэһинэрэ, нэһилиэк 50-чэ ытык, мааны кырдыбаастара муһунулар. Олохтоох дьаһалта баһылыгын солбуяаччы Заровняева Мария Николаевна сааһырбыт дьоннор күннэринэн бырааһыннык кыттылаахтарын истигник эбэрдэлээтэ. 85 сааһын туолбут Екатерина Васильевна Петрова, 80 сааһын туолбут Дьяконов Иннокентий Александрович чистэстэһилэр. Киһилэр ыал буолан биригэр олоруттара 50 сыллаах юбилейдарынан эбэрдэлээн, нэһилиэк баһылыгын, нэһилиэк уонна улуус ветераннарын сэбизтэрин аадырыс суруктары кытта сэмэй бэлэби үөрүүлээх быһыыгамайгыга туттарда. Дьоро киһэ бу күнүгэр 60 саастарын туолбут үлэ ветераннара Федорова Матрена Петровна, Сидорова Анна Максимовна чистэстэһилэр. Манна кэлбит нэһилиэк киһн туттар дьоннорун «Бочуот Знага» орден кавале-

ри, кырдыбаас манньыксыт Винокурова Ульяна Ивановна, «Үлэ албан аата» орденнаах, улуус биллиилээх хортуоппуй үүннэрээччитин Слепцов Василий Васильевичи, «Бочуот Знага» орден кавалерын, улуус Бочуоттаах гражданнын Винокурова Матрена Алексеевнаны истин, иһирэх тылларынан эбэрдэлэтилэр, ырыаларын анаатылар. Кырдыбаастарга туһаайан бэйэлэрин баҕа санааларын эттилэр: үлэ, тыыл ветерана Слепцова Ирина Антоновна, М. К. Аммосов музейин директорунан санна ананан кэлбит Попова Светлана Ивановна, ветераннар «Алгыс» кулууптары салайааччыта Уварова Федора Николаевна. Ити киһэ хойкука дьылы оонньоотулар-көрүлээти л э р. Н. ИВАНОВ. Хатырык.

«КЫҤАМНЫ» КӨМӨТӨ Оскуолабытыгар «Кыһамны» операция үлэтин сабалаата. Үлэни үрдүкү кылаас үөрэнээччилэрин түмсүүтэ салайар. Бастакы сабалааһын алтынны 1 күнүгэр буолла. Төһө да таһырдыа силбик, инчэбэй хаардаах күн турдар оҕолор үлэбэ табыстылар. Сорох кылаастар уруккуттан көмөлөһөр кырдыбаастарыгар үлэһиттэр. Сорохтор санга дьонго ананан бардылар. Улахаттар үлэлэрэ сунһунун буор кутуута, мас хайытыгыта, уу таһыта буолла. Оттон орто сүһөх оҕолоро күүстэрэ кыайарынан бэйэлэрин дьаһаннылар. Ону киһилэр биэрбит отчуоттарытан көрдүбүт. Хата бэркэ толкуйдаабыттар. НАДЯ КОЛМОГОВА, XI кылаас, «Милосердие» сектор салайааччыта.

НЬУРБА

Республикатаабы суолталаах куоракка Ньурба рабочай бөһүөлөгэ куоракка уларыытыгар ситиһилибит социальнай-экономическай, культурнай таһым, 1994—1995 сс. улуус сиригэр алмаастаах промышленнай суолталаах «Ботубуйа» уонна «Ньурба» кимберлиттэһэ трубкалары аһы, «АПРОСА—Ньурба» сабыылаах акционернай общество баһылыр тэрилтэтин Ньурба тэрийин уонна итин кытта сибээстээх сайдыы кэскилэ ыйааһыннаах төрүөт буолбуттара. 1997 с. балаан ыйын 26 күнүгэр СР Госмунһабын (Ил Түмөн) Республика Палатата ити туһунан уураах ылыммыта. Ньурба төрүтүнүн дааттынан 1824 сыл — Саха сирин волюһун начальнигин Үөһэ Бүлүү улуһун киһэ-куоҕун сириттэн арааран турар, Марха улуһун үөскэти туһунан ыйаара тахсыбыт сыла аарылар.

1930 сыллаахха Ньурба «Фордзон» бастакы трактор кэлбитэ, 1932 сыллаахха бастакы МТС тэриллибитэ. Столярнай, буюука озорор, тири уһанар, атах таһаары озорор уонна иис сыаба, тириин, кирпиччэ дьобус заводтара, типография уонна оннообор... фотография дьыалатын тэниппит 1940 с. тэриллибит промкомбинат бастакы промышленнай бөдөг предприятиенан буолбута. 1945 с. испиискэ озорор фабрика үлэһэбитэ, 1948 с. иккис МТС олохсуйбута. 1952 с. Ньурба Амакинская геологическай-разведкалыр экспедиция киһн базатынан буолбута. Экспедиция үлэһиттэрэ аан дойдуга киһн киһилэр «Мир», «Айхал», «Удачная», «Юбилейнай» трубкалары, уонунан бытархай алмаастаах сирдэри арайбыттар. 1956 сылтан манна бөдөг авиапредприятия базаланар, 1968—1969 сс. Бүлүү электро-ситимнэрэ

уонна электролиниялары, подстанциилары тугууга механиколоннай предприятиелара олохсуйбуттара. 1958 с. САССР Верховнай Сэбизтин Президиумун Ыйаабынан Ньурба ээлиэннэтигэр рабочай бөһүөлөк статуна бэриллибитэ. Билигин Ньурба куоратыгар 11,8 тыһ. киһи озорор, манна 8 промышленнай, 25 эргинэ, 5 тутар, 3 транспортнай уонна 2 сибээс предприятиялара үлэһиллэр. Озорор дьиз 11 бырыһыана — толору, озорор дьиз 29 бырыһыана — толору суох хааччылыылаах. 4 орто, начальнай, киһэһэнги оскуола, техническай лицей, профтехучилище, Госдрамтеатр, Искусство оскуола, культурнай киһи, икки музей, киһн-нэммит библиотека, киһн уонна ээлик балыһалара киһн, оҕо тиис озорторор поликлиникалар бааллар.

СИА.

ИИЭ КҮНҮН КӨРСӨ

Таастаахха оҕо садын 10 сыла

Таастаахха 25 миэстэлээх оҕо сада 1987 сыллаахха аһыллыбыта. Оччолорго сана үөрэбин бүтэрбит эдэр специалистар Новгородова Анна Николаевна сэбиздэсэийинэн ананан кэлбитэ. Кэлээт да, дьону-сэргэни кытта биэр уопсай тылы булан, үлэһэн-хамнаан барбыта. Оҕо садын материалнай базата бөбүргүүгүгэр элбэхтик сүүрбүтэ-көппүтэ. Онтон ылата уон сыл ааста. Билигин оҕо садын сэбиздэсэийинэн Лукинова Любовь Гаврильевна үлэлиир. Сивцева Марианна Семеновна уонна Муксуннова Галина Семеновна үлэһэн-хамнаан кэллилэр. Төһө да үөрэхтээх специалист суоһун үрдүнэн, үлэһиттэр бэйэлэрин кыһамныларын ууран, оҕону итиигэ-үөрэтигэ араас мероприятиялары былаан быһытынан ытталлар. Ол курдук Сага Дьылы көрсүү, азаларга, ийэлэргэ анаммит утениктар, Оҕо Көмүскэлин ыһаары тэрэһиннээхтик ытыы. Оскуола учууталларын методическай субэлэринэн алта саастаахтары ааһарга, тылы сайыннарыыга үөрэтэллэр. Эһини занятиеларга оҕолор тулаһыр эйгэни кытта билсэллэр, уруһуйдуулар, пластилинынан уонна туойунан араас оҕоһуктары мөһийлэр, аппликациялыылар.

Физкультурнай занятиеларга эт-хаан өттүнэн сайдаллар. М. К. Аммосов 100 сааһын туолар үбүлүүһүн көрсө оҕо садын итиллээччилэрин уусуран самодеятельноһун фестивалыгар кыра бөлөхтөргө улууска үһүс миэстэни ылбыттар. Манна музыкальнай салайааччы Наталья Егоровна Замаратская үлэһэн-хамнаа түмүктэһин көрдөрбүтэ. Олохтоох мелодист Наталья Егоровна оҕолору музыка кэрэ эйгэтигэр угуйан бэйэтин дьин-чахчы талаанын арайыт киһинэн буолар. Үөрөппит кырачааннара младшай группаттан Егорка Аммосов уонна Сардаана Адьютантова «Тол-топ хаамабын» дуэттара саамай үрдүк биһирэбили ылбыта. Наталья Егоровна үөрөппит оҕолоро куолаһы араарарга, музыканы батыһарга, сценарь киирээтэ-тахсарга кыра саастарыттан үөрэнэллэр. Ол да иһин буолуо, оҕолорулаатан да баран, сценаттан түспэт ырыаһыт-үһкүүһүт буолаллар. Оҕо садын үлэтигэр-хамнаһыгар төрөппүттэр актыыбынайдык кытталлар. Новгородова Мира Васильевна председателлээх төрөппүт комитета оҕолор төрөбүт күннэрин ыаллар, утениктарыгар көмөлөһөллөр. Ханна баһарар курдук,

итэбэстэр-быһаастар эмиэ бааллар. Холобура, нэдиэлэ айыы оҕолор утуулар таһастарын салгылаталлара, үлэ режимин, санитарнай минимуму туһуналлара буоллар дьиз төрөппүттэр баҕа санаалаахтар. Билигин олох сиринэн бэйэни бэйэ хааччыны бириэмэтигэр олохтоох дьаһалта баһылыга Герасимов Василий Иванович оҕо садыгар туспа котельнайы, кукуна-прачечнайы, оҕо площадкатын сүүрэн-көтөн туттарда. Эттэххэ дөбөн, ол эрэри бачча үп-харчы суох кэмтигэр матырыяалынан хааччыы манан дьыала буолбатах. Маны таһынан түөрт конфоркалаах электрическэй билиитэ, моноблок телевизор, морозильнай камера булан биэрбитэ. Түгүннэн туһунан нэһилиэк аҕа баһылыгар төрөппүттэр уонна үлэһиттэр ааттарыттан барба махта. Итин тэнэ оҕо садын үлэһиттэрин Ийэ Күнүнэн уонна 10 сыллаах бэлиэ дааталарынан иэ сүрэхтэн эбэрдэлибит. Эһиги сымнабас, сылаас илигит иһинэн өссө да элбэх кэнчэри ычаттар итиллэн-үөрэнэн табыстынар.

Н. АЗАРОВА. Таастаах.

ИЙЭЛЭРГЭ СҮБЭЛЭР

ИЙРЭХ ТЫЛЛАР

«БАРЫ БЫРААБЫЛАНАН» ЧЭЙИ ХАЙДАХ БЭЛЭМНИЭХХЭ

Чэйи хайдах бэлэмниир туһунан сүбэни уонтан итгэ- нэ суоу ииттм. Ордук толору, «классической» рецепе биэрэххит дуо?

Баһаалыста. Бастатан туран, куукуна остуолуттан сы- ты сыттаах аһы-үөлү хомуйун уонна илингитин суу- нун, илингитин холубура табах сытынан агалыйыа суох- таах, тобо диэтэххэ, чэй кураанах сэбирдэбэ атын сыт- тары дөбөнүк иһэринэр. Онтон ыраас ууну оргутун, наһаа күөккэ буолбатах. Уу олус элбэх ахсааннаах кыра хабахтартан буолуудагына, уоту араарын. Ууну 60 — 65 кыраадьска дылы сойутун, бары быраабыланы туту- хуохун бабардахына, температуратын чуолкайдык кээ- мэйдээ.

Уу сойуор. дылы чэйи заваркалыыр кыракый чаан- ньыккытын 3—4 төгүл оргуйбут уунан сайбаан баран, сылайыт, барбах сиктээх чаанньыкка чайынай луос- канан кураанах чэйдэ кутун. Холобур, заварка чаанньы- га 3 чааскы истээх буоллагына, 4 луоску чэйи. Орто хо- йуу чэй бэлэм. Итинтэн салгыч чэйи үллүөр диэри или- тин, онтон заварка чаанньыгын ортотугар дылы уута кутун, хаппахтаан. Салфетканан сабын. Өскөтө сымна- ҕас ууну туттар буоллахытына, 3—5 мүнүүтэ туруорун, 3 мүнүүтэ туруордахытына, киһини сэргэхситэр, 5 мүн- үүтэ туруордахытына, киһини уоскутар чэй бэлэм. Өс- көтө эһини кыраангытыттан кытаанах уу сүүрэр буол- лагына, 7—8 мүнүүтэ туруорабыт. Быһа холуйан, ити процесс ортотугар чаанньыгы уунан хаалбыт кээмэйин ортотугар дылы кутун. Тигээр чаанньыгы толору. Итинник албас ис хоһооно — процесс устатын тухары уу сылаас буолуутун хаачыһыы. Өскөтө бары албастар көн- нилэриттэн чаанньык күүгүннээх буоллагына, барыта сөпкө оҕоһуллубут. Күүгүнн баһымаҕ, туһалаах веще- стволар, ол иһингэр эфирнэй арыы бааллар. Буккуйун уонна чэй сорботун чааскыга кутун, онтон чаанньыкка төттөрү кутун. Сотору кэмийэн заваркабыт чаанньыгын иһэ киртийиһэ. Ону сууйуман, чэй амтанын тупсарар.

ЧЭЙИ КЭМЧИЛЭЭМЭН

Мин билэр дьоннорум чэйи «иккис төгүлүн» заварка- лыылар. Ол сөп дуо?

Төһө сөптөөһүн билэтибит гынан баран, эн билэр дьо- нун чэйи буолбакка, аҕыйах ахсааннаах дубильнай ве- ществолаах өнө кубулуйбут убаһаны иһэллэр. Тоҕо диэ- тэххэ, заварканы бастакы оҕоруугуугар чэйи лис 80 бырыһыан кофеинин уонна ароматическай веществола- рын биэрэр.

СОДУЛА СУОХ ЧЭЙ

Атырдыах ыйын 14 күнүнээби нүөмэргитигэр элбэх от- тортон чэйдэр буортулаах дьайылаахтар диэбиккит. Оттортон куттала суох чэй баар дуо?

Баар. Боруобалаан, рецепе манньк: 1 чааһа мята, он- но эбиллэр 2 чааһа душица, онно эбиллэр 3 чааһа ха- тын сэбирдэбэ, онно эбиллэр 4 чааһа иван-чай (кучу, курун ото), онно эбиллэр 2 чааһа таволга.

ЧЭЙТЭН СУҔҮРҮӨХХЭ СӨП

Чэй доруобуйага буортуну оҕоруон сөп дуо?

Наһаа элбэх убаһаны иһин сүрэххэ эһин ноҕорууска- ны үөскэтэр. Чэйгэ баар кофеин (кофетааҕар төһө да аҕыйаһын иһин) «мотуору» эмиэ ноҕоруускалыыр. Ис- торияттан холобур аҕалабыт. Аргентинаҕа ким элбэх чэй иһэр дьэн күрэхтэһинни тэрийбиттэрэ. 24 саастаах эдэр доруобай морской офицер кыайыта. Ол эрээри ал- бан аатынан туһаматаҕа, кыайытын кэнниттэн аҕы- ыхаа чаас буолан баран, сүрүбэ бүрүүстүгүрэн өлбүтэ. На-

һаа итин чэй киһи айаһын, куолайын эбэтэр куртаһын сиир. «Бэҕэһээнни» чэйгэ пуриновой холбоһуктар уонна кофеин мунньустар. Итинник чэй подагралан, гипертониянан ыалдьааччыларга, глаукомалаахтарга кутталлаах. Кинилэр төһө да сибииһэйин иһин, хойуу чэйи иһиэ суох- таахтар. Доруобай киһи «бэҕэһээнни» эбэтэр сибииһэй хойуу чэйи иһэн баран, үчүгэйдик утуйбат.

ЧЭЙИ КЭМИГЭР ИЙИ

Аан дойдуга тарбаммыт үгэһинэн бу киһини сэргэхси- тэр утагы быһа холуйан, сүрүн аһылыгы аһыах чаас, балтараа чаас иннинэ эбэтэр аһаан баран, 1,5—2 чаас буолан баран иһиллэхтээх. Онуоха чэйи иһини ба- рыанна, минньигэс астар улахан дозаларынан, лимо- нынан, буспут араас бурдук аһынан добуһуоллуур сы- Һа. Чэй көдьүүһэ сүтэр. Китаецтар уонна японецтар чэй- гэ саахары уонна лимону адыһын туттубаттар.

ЧЭЙИ СӨПТӨӨХТҮК ИЙИ

Хойуу чэй киһи сүрүбүн сэлибирэппэтин туһугар эл- бэх норуоттар үйэлэр тухары мунньуммут албастаахтар. Холобур, англичаннар үттээх чэйи иһэллэр. Бэйэлэрин доруобуйаларыгар кыһанар үгүс дьоннор 50 саастарын кэнниттэн өһнөөх от чэйгэ көһөллөр. Итинник өһнөөх от үс ҕыммыт биэр эрэ чэйдээх, үксүгэр хара, оттон за- варкаланар бородуктатын үс ҕыммыт иккитэ киһи до- руобуйатыгар туһалаах оттор, өгө (мята, душица, липа өгө, солодка төрдө, тысячелистник, чабрец, ромашка уо. д.а.). Манньк чэй компонентин хас биридди киһи бэйэ- тин доруобуйатыгар туһалааһынан көрөн талар.

ГРУЗИНСКАЙ ЧЭЙ СААМАЙ ҮЧҮГЭЙ БУОЛБАТАХ

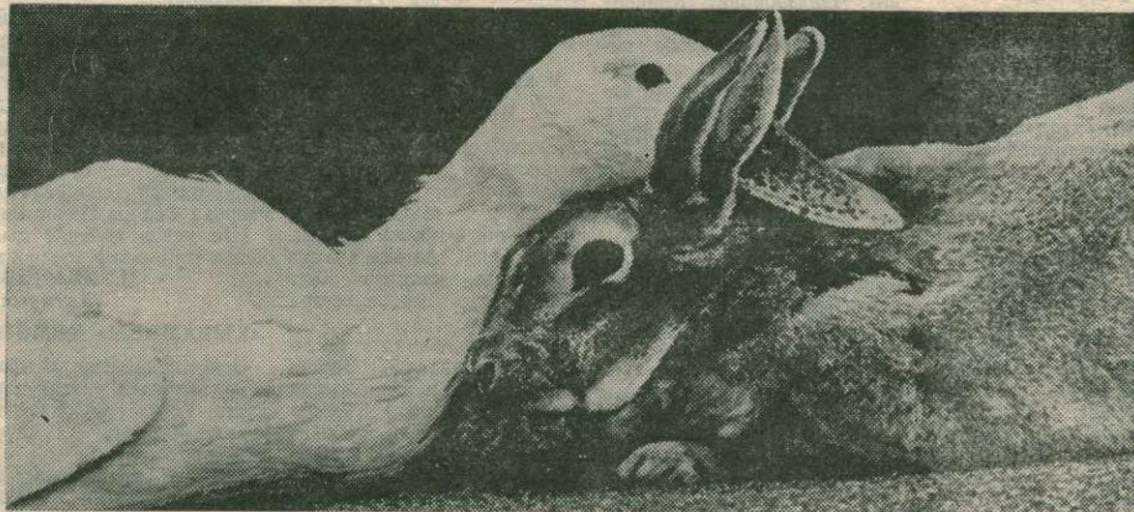
Чэй — тропиктар оболоро. Чэй тынныах буолар ту- һугар тынны усулоубуйага сылга 5—6 ый устата ох- суһар. Онон үүнээни саамай үчүгэй биологическай күүс- тэрэ ити охсуһууга бараллар. Чэй сэбирдэбэ куруубай буолар, хаачыстыбата «тропическай» таһымга тиийбэт. СССР-ка төһө да сүүһүнэн тыһыынча тонна чэй сэбир- дэбэ хомулуннар дойду саамай үчүгэй чэйин ирээтэ аан дойдутаагы фавориттар күөннэригэр адыас кыра ирээти ылар. Бийиги саамай үчүгэй суортарыт Индия, Цей- лон, Китай чэйдэрин кытта буккуллар.

«КАЛМЫКТЫ» ТУУСТААХ ЧЭЙ

Чэйи Азияҕа биһигиннээбэр атыннык заваркалылла- ра кырдык дуо?

Калмыккай чэй рецепе манньк: саамай ыраас литр ууга 30 грамм чэйи куталлар уонна оргуталлар. Бир мүнүүтэ оргутан баран, ынах үттүн 1,5—2 литри кутал- лар, туус эбэллэр (наһаа элбэҕи куппаттар), өссө мин- ньигэс астары: мускатнай эриэхэни, кадамону, имбири, лавровой сэбирдэҕи угаллар. Ити састаабы сөп соҕус уокка 10—15 мүнүүтэ оргуталлар, бэлэмнииллэр утагы буккуйаллар. Уоттан таһааран баран, чэйи кылтан оҕо- һуллубут ситэ нөҕүө (үрүҥ көмүстөн ситэ эмиэ тут- туллар) сүүрдэллэр, оргутуллубут кыра арыһы кутал- лар уонна остуолга биэрэллэр. Калмыкты чэйи иһингэ суолта биэрэн, былыргы тибетскэй лэппиэскэни — цам- буну (цаамбу) оҕороллор. Ол «чистэттин» рецепе: дьэ- нимэни ыһаарылыылар, онтон дьыэтээҕи кофемолканан бурдук бэлэмнииллэр, бурдугу оргутуллубут арыһы кытта үчүгэйдик буккуйаллар (Тибеккэ ити як арыыта), өссө билинтэ чэйи үлтүрүтэн (мэлийэн) уонна тууһу эбэллэр. Чэйи пиалаларга эрэ кутан биэрэллэр.

В. БУШИН, экономист-международник, историк, политолог. «КП» хаһыаттан.

Англия. Люси дьэн, ааттаах кус Берта кролигы кытта добордоһоллор. Сөрүүн күннэр буоллахтарына бу ман- ньк бэйэлэрин сылаастарыгар угуттанан утуйааччылар.

«Нэшл Инквайер» ИТАР—ТАСС фотолара.

Редакторы солбуйааччы Г. К. ЭВЕРСТОВ.

ОТДЕЛЛАР: информация, сурук, төрүт культура — 21496, иллюстрация уонна реклама (секретариат) — 21640, Бухгалтерия — 21141. «Нам» телерадиостудия — 21632.

Сурукка ааккытын-суолгутун, үлэбитин, дьыэбит аадырыһын чуолкай ыйыг. Автор этэрэ мэлдьи хаһыат санаатыннын биир буолуохтаах дьэн буолбат.

«Эгсиэли»—Нам улууһун хаһыата; 678040, Саха Республиката, Нам с. Октябрьскай уул., 1. Учредителлэр: Нам улууһун дьаһалтата, «Саха-полиграфиздат» национальная компания. С. Р. бэчээт уонна маассабай информация көҕү- лүн көмүскүүр региональная инспекциянан регис- трацияламмыт № Я 0095.

Нам улууһун типографията: 678040, Нам с. Ленскэй уул. 85. Формата А3. Кээмэйэ 1,0 бөч. лисс. Нэдиэлэҕэ үстэ тахсар. Индексэ 54880. Тираһа 1531. Бэчээттэнэ 15.10.97 с. Сакааһын №-рэ 113.

Күндү тапталлаах кэргэммин, амарах ийэбитин, эйбэс эбээбитин Матрена Михайловна ВИКТОРОВАНЫ 60 сааскын туолар кэрэ-бэлиэ күнүгүнэн сүгүрүөн туран итиитик-истинник эбэрдэлибит!

Бийигини иһтэн-хараһан, барыбытын үөрэхтээн ата- хытыгар туруортаабыккар, билигин да сэннэри улаа- талларыгар күүс-көмө буолан кыһалдаргар уонна уба- раабат үтүөн, көмөҕ, сүбэҕ иһин барба махтанабыт.

Бары ырааһынан ылыктанын, санаан санныйба- тын, үөрүүҥ үксүү туруохтун, барыбыт туһугар өр сыл- ларга арчылы сылдырар ис сүрэхпиттэн алгыс тыл- ларын тириэрдэбит.

Кэргэниҥ, оболорун, кийитин, күтүөттэриҥ, сиэннэриҥ.

Реклама • Биллэриилэр • Реклама

КҮН СИРИН КҮНДҮТЭ — ИИЭ БАРАХСАН

ИИЭ КҮНҮГЭР АНАЛЛААХ НЭДИЭЛЭ ПРОГРАММАТА

Алтынны 16 күнэ, чэппиэр

«Хайдах кырасабаай буолуохха сөбүй?» «Мэри кэй», бизнес-группа лидерэ Санникова кыттыылаах биэчэр. Оҕо музыкальнай оскуо- лата. 18 ч.

Алтынны 17 күнэ, бээтинсэ

«Элбэх үлэһит ыччаты бэлэмнээбит ийэлэр- гэ сүгүрүөйбүт» — элбэх оболоох ийэлэр ку- лууптарын сэбиэттэринэн ытыллар меро- приятне. Норуот айымньытын уонна сынна- лангын киинэ. 15 ч.

Алтынны 18 күнэ, субуота

«Истин иһирэх тыллар — ийэбэ» — бы- рааһынныктаагы биэчэр. Програмаҕа: на- бараадалааһын, кыһыл көмүс сыбаайбалаах үбүлээрдэри эбэрдэлээһин, эдэр ийэлэри уруй- дааһын, нэһилиэктэрдээҕи дьахталлар сэбиэт- тэрин лидердэрин күрэс былдыаһыылар. Му- зыкальнай эбэрдэлэр, конкурстар. Норуот айымньытын уонна сынналангын киинэ. 17 ч. «Ыал — ийэтинэн» — нэһилиэктэргэ Куль- тура дьыэлэригэр ийэлэри чыэстир меропри- ятиелар.

Алтынны 19 күнэ, баскыһанна

«Эйиэхэ, Күн-Күбэй Ийэбэ» — олохтоох те- левидениенан аһаҕас эфир. 11ч. 18ч. диэри.

Ийэ Күнэ бэлиэтэнирэнэн сибээстээн улуустаагы типо- графия коллектива Ийэлэргэ бэлэх оҕорор: бу нэдиэлэ устата типография бэчээттээбит телефоннай справочни- гар ийэлэргэ 20%-наах, Герой ийэлэргэ — 50%-наах чэпчэтинни оҕорор.

Аты дьахталлар комитеттарын нөҕүө нэһилиэктэргэ уонна улуус киинигэр буолар мероприятиеларга ытыл- лар.

Улуустаагы дьыэ кэргэн уонна дьахталлар проблемаларыгар отдел.

Продаётся а/м ВАЗ-21063 1992 г. вып., цвет темно- бежевый в хорошем состоянии. Торг уместен. Возмо- жно бартером. Тел. 22-2-80.

Срочно требуется водитель с категорией «Д» на ав- тобус (ПАЗ-3205) детского народного танцевального коллектива «Мичээр» тел. в 1 Хомустахе 25-3-95.

Нам улууһун пенсион- ной сулуустатын управ- ленията, пенсионной су- лууспа начальнигын сол- буйааччытыгар Сивцева Людмила Афанасьевна таптыыр убайа УВАРОВСКАЯ Сергей Афанасьевич уһун, ыарахан ыарыттан өлбүтүнэн дириг кутур- баммытын тиэрдэбит.

Правление и профком Намского райпо выра- жает глубокое соболез- нование механику Юдину Владимиру Николаевичу в связи кончиной матери ЮДИНОЙ Мариин Петровны.

Биргэ үлэлиир дьүөгэ- битигэр Намнаагы ааҕар- суоттуур киин I катего- риялаах экономийыгар Охлопкова Надежда Сер- геевнаҕа кэргэн МАКАРОВ Роман Павлович өлбүтүнэн оболоругар, чу- гас аймахтарыгар дириг кутурбаммытын тиэрдэ- бит. РКЦ коллектива.

Күндү аймахтарыты- гар Кутуковтарга, табаа- рыстарытыгар Алексан- дра Николаевнаҕа, Вла- дислав Гаврильевичка тапталлаах аҕалара КУТУКОВ Николай Григорьевич уһун ыарахан ыарыттан ыалдьан өлбүтүнэн дириг кутурбаммытын тиэрдэ- бит. Аймахтара Осиповтар, Петуховтар, Петровтар, табаарыстара Санду- линнар.

Улуустаагы киин ба- лыһа коллектива, адми- нистрацията, профкома, суһал көмө отделениетын коллектива Анна Иванов- на, Николай Петрович, Валентин Николаевич Колпашиковтарга тап- таллаах оболоро, быраата КОЛПАШНИКОВ Саша оҕо сааһыгар хомотло- лоохтук күн сириттэн бар- бытынан дириг кутур- баннарын тиэрдэллэр.